

Recht op recht voor opgesloten vreemdelingen

Een Irakese familie wordt opgesloten in een gesloten centrum. De Belgische staat wil hen terugsturen naar Griekenland. Hun advocate onderneemt 50 dagen lang niets. Ze kent niets van vreemdelingenrecht en is stagiaireadvocate aan een kleine balie waar stagiaireadvocaten niet gevormd worden in het vreemdelingrecht. Uitwijzing naar Griekenland is nochtans een schending van de mensenrechten, aangezien de asielprocedure daar niet meer functioneert en de opvang er gebeurt in mensonwaardige omstandigheden. Vluchtelingenwerk zorgt daarom voor de aanstelling van een nieuwe advocaat. Maar de termijn voor het indienen van een dringend beroep is verstreken. De nieuwe advocaat bekomt een verbod op de uitwijzing bij een andere rechtbank, maar de Belgische staat heeft het gezin enkele uren eerder uitgewezen naar Griekenland. Een ander Irakees gezin wordt op een vrijdagavond opgesloten in een gesloten centrum. De sociaal assistent is niet meer in het centrum. De advocate van het gezin beweegt hemel en aarde om van het centrumspersoneel toch nog de informatie uit het dossier te krijgen, nodig om een dringend beroep in te dienen. De familie wordt op maandag door de rechtbank vrijgelaten. Uit dit voorbeeld blijkt dat de toegang tot een goede juridische bijstand duidelijk een enorm verschil maakt.

Tien jaar geleden werd in België de Wet op de Juridische Bijstand ingevoerd. Doel van die wet is ervoor te zorgen dat iedereen de mogelijkheid heeft om zijn rechten te doen eerbiedigen, niet alleen in theorie, maar ook in de praktijk. België kent het recht op kosteloze juridische bijstand toe aan vreemdelingen in een gesloten centrum, maar de uitoefening van dat recht blijkt een waar hindernissenparcours. Vaak wordt de angst die verbonden is met de administratieve opsluiting en de uitwijzing nog versterkt door het gevoel van rechtsonzekerheid dat in de gesloten centra heerst. Velen voelen zich gevangen in een machine die niets of niemand lijkt te kunnen stoppen. In tegenstelling tot rechtzoekenden in vrijheid zijn de opgesloten vreemdelingen voortdurend afhankelijk van het personeel van de gesloten centra. Het personeel is zowel voor de aanstelling van de advocaat als voor de informatie-uitwisseling met de advocaat een essentiële speler. De sociaal assistenten van de gesloten centra zijn echter tegelijkertijd, volgens de terminologie van de Dienst Vreemdelingenzaken, "ambtenaren belast met de repatriëring". Zolang zij in dienst zijn van de administratie die personen opsluit en verwijdert, zal het systeem van de juridische bijstand in de gesloten centra mislukken.

Zelden sturen de sociaal assistenten uit eigen beweging informatie uit het dossier van een opgesloten vreemdeling naar de advocaat. Soms moeten advocaten daartoe een schriftelijk verzoek indienen. Het enige effectieve beroep tegen de uitwijzing moet nochtans binnen de 24 uur worden ingesteld. Alle advocaten bevestigen dat de gesloten centra hen nooit verwittigen van een nakende uitwijzing van hun cliënt. Deze vaststellingen doen vermoeden dat er een duidelijke wens bestaat om de indiening van een beroep tegen de uitwijzing te ontmoedigen omdat dat de uitwijzingsprocedure zou kunnen belemmeren. Wat op het spel staat is nochtans de bescherming van de mensenrechten.

Wij stellen bovendien ernstige leemtes vast in de kennis van procedures en rechtsmiddelen bij advocaten. Wij betreuren dat het vreemdelingenrecht zo goed als afwezig is in de universitaire opleidingen Rechten. Stagiaireadvocaten, die regelmatig worden aangesteld om de belangen van vreemdelingen te verdedigen, krijgen niet de ondersteuning die ze nodig hebben. Dat leidt soms tot menselijke drama's, zoals in het begin van dit stuk geïllustreerd. Daarom vragen wij aan de balies om meer vormingen in vreemdelingenrecht en meer kwaliteitscontrole te voorzien.

De gebrekkige juridische bijstand aan opgesloten vreemdelingen is ook het gevolg van politieke beslissingen. Tegen zijn opsluiting kan de vreemdeling beroep instellen bij de Raadkamer. In 2007 zou de opsluiting van slechts 16% van het totaal aantal vastgehouden personen in de gesloten centra, gecontroleerd zijn door de Raadkamer. Dat cijfer is zo laag omdat, enerzijds, de controle op de administratieve detentie van vreemdelingen niet automatisch is, in tegenstelling tot gevangenen in voorlopige hechtenis, wiens opsluiting elke

maand automatisch door de Raadkamer gecontroleerd wordt. Anderzijds omdat advocaten vaak menen dat dit beroep niet doeltreffend is, omdat het zich beperkt tot een controle van de wettigheid van de opsluiting. De persoonlijke situatie van de opgesloten vreemdeling – zijn leeftijd, zijn lichamelijke en geestelijke gezondheid, zijn gedrag – speelt geen rol. De rechter controleert niet of de opsluiting geen afbreuk doet aan de fundamentele rechten.

De toegang tot een kwaliteitsvolle juridische bijstand in de gesloten centra blijft vaak theorie. Opgesloten vreemdelingen moeten daarom, net zoals gelijk welke rechtzoekende in vrijheid, een snel onafhankelijk advies kunnen ontvangen over het nut om procedures in te leiden. Aangezien geen enkele permanentie verzekerd is in de gesloten centra, moeten de opgesloten vreemdelingen op eigen houtje moeilijke beslissingen nemen als er nog geen advocaat werd aangesteld of als de aangestelde advocaat het dossier nog niet heeft kunnen raadplegen. Daarom is een eerstelijnspermanentie in de gesloten centra de enige oplossing om de rechtszekerheid van opgesloten vreemdelingen te verhogen. Iemand van zijn vrijheid beroven, is inbreuk plegen op één van zijn meest fundamentele rechten. Het is belangrijk voor ogen te houden dat opgesloten vreemdelingen geen mensen zonder rechten zijn. Niet alles in het werk stellen opdat deze mensen hun rechten zouden kunnen doen gelden en opdat de rechtsmiddelen doeltreffend zouden zijn, is aanvaarden dat er in onze rechtsstaat arbitraire zones bestaan. De beste manier om het 10-jarig bestaan van onze Wet op de Juridische Bijstand te vieren, is garanderen dat ook de zwaksten een doeltreffend recht op verdediging hebben.

Pieter De Gryse, directeur Vluchtelingenwerk Vlaanderen
Christophe Renders, directeur Jesuit Refugee Service Belgium
Fred Mawet, directrice CIRÉ